

Јаков Игњатовић

ВАСА РЕШПЕКТ

PORTALIBRIS

Јаков Игњатовић
ВАСА РЕШПЕКТ

Copyright © PortaLibris, 2017.

Сва права задржана укључујући право на репродукцију
у било ком облику у целости или делимично.

I

Знате где је Св. Андреја? Св. Андреја, мала варошица, лежи на десној обали Дунава, између Будима, Вишеграда и Острогона, столица најсилнијих мађарских краљева Матије Корвина и оца великог Лајоша, Роберта, и острогонских примас-патријараха.

Диван предео! Пред варошицом „мали Дунав”, то јест рукав Дунава; пред очима плодним селима посејана ада; преко даље „велики Дунав”, а тамо опет остаји, развалине римског каменитог моста за прелазак римских легиона. За леђи варошице и с лева бока све сами виногради и дивне планине, које се са вишеградским шумама сучељавају. Ту краљ Матија и други краљеви ловили су брзоноге кошуте и јелене. Па онда она лепа долина између Св. Андреје, Помаза и Будима, као амфитеатар дивовски, а у суседству древни, бели Будимград, са чувеним купатилима. Преко од Будима, опет, Пешта.

Кад се попнеш на врх планине Орловача, видиш преко плава Дунава модре, магловите брегове Ваца, а од стране вишеградске како Дунав савија и спеша срцу Угарске.

Св. Андреја, Вишеград, Вишеград, Св. Андреја, то су сестра и брат, али близанци. И радост и жалост су делили. У слави видели су савремене дивове, у жалости заједно су стењали и судбу оплакивали. После славе Роберта и Лајоша насташе бурна времена по удову Лајошеву, Јелисавету, ћер босанског краља, и кад дође отимач престола кнегиње

Марије, Карло од Драча, њега убије Форгач, и у Св. Андреји у латинском манастиру дух испусти.

Али у оно доба још није постојала Св. Андреја, та варошица, но само леп предео са манастиром.

II

Још мало па ће бити два столећа како се српски народ у Србији поче кретати да би се од турског ига ослободио. Патријарх Чарнојевић извуче из Србије тридесет и седам тисућа породица, с којима се у Угарској населио. Сви који су се иселили задржали су веру да ће се својим оружјем, а помоћу ћесарске војске, опет у своју драгу стару отаџбину повратити. Оставили су Метохију, Стару Србију, алем камен српске круне, изнели су силно благо и оружје, остала је најкраснија српска земља пушта, ослабили су српски народ и бацили су ослобођење васцелог српства за које столеће назад.

И опет се нису вратили. По Угарској раштркали су их тамо и амо. Језгро, богаштина, бачена је у Св. Андреју, Будим и околину. Патријарх са тисућама Срба оснује варош Св. Андреју, као нов Енеј, али Троја паде, а српски се Рим не подиже.

Патријарх после оде и стани се у српском Сиону, у Карловци, али вредни Срби у Св. Андреји за кратко време сазидаше куће, подигоше седам цркава и школу, све са красивим иметком, искоренише планинске шуме и створише винограде, где роди салаксија, малвасија и нектар, прави синови дичне Метохије. Трговина поче цвати. Св. андрејски патрицији нису лењи, они су познати по трговима Липиске и Кракове; Пешта купује на св. андрејској пијаци робу, Пешта, онда још слабачка у трговини. А Св. Андрејац

поносит. у кругу породичном, у храму, као и на јавни мести поје: *Ми же Сентандрејци, цјелог свјета славни!* Леп предео, богаштина, лепо вино, красна вода. Шта хоћеш више?

Сав српски жени усредсредео се у Св. Андреји. Сентандреју увек су звали, па и сад зову Сентандрејом, но ништа не смета што је први слог „сент“, јер и Сентомаш је „сент“, па му опет ништа не фали. Дакле, нека буде „Сентандреја“, „Сентандрејци“. И паки, *ли же Сентандрејци, цјелог свјета славни!*

И доиста, могао је поносит бити Сентандрејац. Ту ти је било великих трговаца, знаменитих војника, чиновника ваљаних, владика и екселенција. Само по гдекојег да споменемо:

Ето ти два владике, арадског и темишварског, два Авакумовића, оба „екселенције“. Ето ти „фелдцајгмајстора“ Радивојевића, бранитеља Тиролске против Бонапарта и, доцније, ломбардијског „командирендера“. Ето ти другог Радивојевића, који се са шаком Срба против тисућа Турака брани, и кад су му „царски“ „слепе фишеке“ дали, и кад се већ пуцати не може, а он као Леонида или Хајдук Вељко славно пада. Јесте ли чули за младог „гренцхусарског“ официра Радобицког, коме су, кад је постао обрлаћман, сви у оно доба певали: *Виват, виеат галант, Радобицки оберлајтнант*, и који је доцније у бици код Ваграма, дваест и осам година млад, јуначан потпуковник, на челу својих уланских ескадрона на душмана јуришући погинуо: пресече га топовско ђуле преко пола и прекиде као Хајдук-Вељка. А јеси ли чуо када је код Улме, код капитулације ђенерала Мака, надвојвода Фердинанд д'Есте са тридесет ескадрона кроз француску војску пројуришао, продерао, ко је у тој опасности надвојводу штитио и све ударце француских коњаника од надвојводске главе „испарирао“? То је био Живко „вахмајстор“, прави Сентандрејац, и док је после тога живео,

био је у Будиму код надвојводе до век, при свакој паради у његовој ђенералштабској свити. Па шта да рекнемо о мајору Авакумовићу, који је знао на флаути и хегедама лепо свирати, да му се и у Италији чудише, а покрај тога био је изврстан песник, тако да све оне красне српске љубавне песме које су пре осамдесет година певане, од њега произлазе.

Па каквих је било ту још ваљаних људи у осталим стаљима!

III

Сентандрејци су од вајкада врло гостољубиви. Седам цркава, свака има свој „храм“, и онда онамо долазе господа и сељани да прославе. Особито „Храм Преображенија“ на гласу је у „Преображенској цркви“, и многи долазе из Пеште и Будима. Дођу чак из доње земље, Бачке, Баната и Србије. Већ уочи Преображенија многи се странци показују и „великолепно бденије“ посећују. Други дан, то јест о храму, бива дупком пуна црква.

Тако једне године на Преображеније, баш 6. августа по старом, стече се силан народ. Дан што може бити леп, чисто азурско небо, топло али без препеке. У цркви служи се света летурђија. Црква пуна. Који онде места нема, тај је у порти и онде се чује служба. Један младић, прави Сентандрејац, у порти разгледа плоче што мртве покривају. Пред врати надесно једна плоча; клекне па на њој чита: „Здѣ почиваетъ рабъ божій С... О., поживе лѣтъ 87. з. 17...“ Остало изглађено. Један „Србијанац“ у антерији и димлијама стоји до њега и пита га ко ту лежи.

– Мој дед, рече, живео 87 година, а ја богзна хоћу л’ половину доживети. Он је дошао из Србије са оцем, под Чарнојевићем, као дете, са још два брата. А ко сте ви?

– Ја сам Јанаћ Сарајлија, трговац из Београда. Дошао сам у Пешту трговине ради, мало код Милоша (Тако се звао у Пешти један трговац).

- Па где сте одсели и где ћете ручати?
- Тамо у биртији.
- Ви сте данас мој гост.
- Евала!

Сад јеванђеље читају, прангије пуцају, Србијанац се једнако крсти, моли се богу.

После службе Сентандрејци „фатају” госте. Ту странац не сме у биртију; сваки дочепа једног, два или више гостију, па с њима својој кући. Треба и то знати да су у Сентандреји најгоре гостионице, јер Сентандрејци од гостионичара госте одмамљују, па не могу на крај изићи. Зато у Сентандреји у биртији ретко да има добра вина.

Сад тај младић доведе Србијанца у једну стародревну кућу, недалеко од Преображенске цркве. Једна стара капија с бока, а с фронта мала ниска врата. Кад уђеш, басамак доле, налево два басмака горе, па соба, па опет три басмака више, па соба: нешто оријентално-европски. Кућа, или кућица, зидана 1700. године.

– Ето видиш, ту је тај живео што сам му плочу читао.

Кад су ушли, а већ ту је било више *страних* гостију. Наш младић, није био прави домаћин ове куће; данас је и он гост, али тек кућа му је дедовина. Његов сродник је прави домаћин, али може и он кога хоће довести. То је Влада Огњан.

Гости се представе и брзо се упознаду. Најлакше је тако приликом „храма” упознати се. Служе шљиву, хлеб и ракију, па ето и ручка. После ручка оду да виде коло у порти. Опет се врате, приспе време вечери. Та ће раније почети и свршити се, јер ће бити у школи бал.

Баш да се вечера сврши, а нашем полудомаћину, томе младићу који је Србијанца довео, донесу са поште писмо. Младић тај звао се Војко Огњан.

Чита писмо, на лицу му се боја мења. Пустити писмо на сто.

Дакле, умро сиромах Васа!

Наш Васа! Васа Огњан! Васа Решпект!

Сви од родбине зачуђени; читаш на једном лицу задовољство, на другом сажаљење. Странци забленуто гледе.

Од родбине неко рече:

Нека га, добро једаред што је скончао! Други опет:

Штета! Био је Mordkerl, јунак!

Војко уздахне; њему је најтеже било.

Сад нећу ићи на бал. Сви спомени његова жалосна жића сабили ми се у главу. Ко хоће, нек иде на бал; ко остане, томе ћу испричати живот тог несрећника, ког из свег срца жалим.

Неколико њих кажу да неће ићи на бал, само да чују какав је то човек. Ту остаде и Јанаћ Сарајлија.

IV

Када се разиђоше који хтедоше на бал, Војко Огњан овако поче причати:

„Васа Огњан, или Васа Решпект, био је син нашег чика-Игње Огњана-Решпекта. Које што сам од старијих чуо, које што сам видео сам, све ћу вам испричати. Пред очи ћу вам ставити једну жалосну породичну слику.

Игња Огњан, наш чика, био је прави Сентандрејац. Шта је био? Не зна се шта је. Рувета није имао. Имао своју кућу и винограде и од тога је живео. И могао је поштено од свог иметка живети. Имао је жену Сару и сина јединца Васу. Не-описано добра, мекана, питома жена.

Чика Игња је био мало жестоке нарави, а син исти на њега. Чика Игња био је надрикњига, то јест нешто је читао, па је мислио да много зна. Иначе био је поштен од пете до главе. Био је, истина, особењак као понајвише њих у породици његовој што су били. Тако, на пример, имао је једног брата од стрица који се по други пут женио, па кад је видео да она синовима од првог мужа вуче, поче је гањати, али кад није хтела ићи, а он узне њене јастуке и перине, па изиђе пред кућу с њима, на пијацу, јер ту је кућа била, и маказама све исече. Био је баш први дан Духова, но мало је ветар дувао, па раздувано перје, тако је изгледало канда снег пада. Јединца сина од прве жене није трпео, јер га је држао за трошацију; није се с њиме тридесет година, до смрти, разговарао. Давао је оном кога је обегенисао и новаца у зајам, мада је тврд био, и то без обвезнице, и много му је новаца пропало. И покрај свег тога није се ником тужио, држећи да би и онако временом све то његов син упропастио. Када је умирао, није се хтео ни исповедити ни причестити; рекао је околини да није у животу никога преварио, па му није до те нужде. Док је живео, мада је имао више кућа, лети код куће најрадије би се по тавану шетао. Економска лозинка била му је: што год купиш, то је јевтино; што год продајеш, то је скупо.

Син његов, док му је отац живео, био је раскошан; када остаде без оца, штедљив, премда је и госта честито угостио, као год и гладног нахранио. Он би рекао: „Док сам имао оца, имао сам ко ми тече, али кад га немам, бар то морам сачувати што ми је оставио.” И овај је у женидби првој био срећан, али без деце; у другој, несрећан. Кад је самац био, маст је на фунту куповао, и кад му ко пребаци да је то срамота, одговори: „Када имам буре масти, куварица краде по вољи, а одмах се не позна; а кад је мало, лакше је ухватити.” И он, као прави оца син, дао је таван још лепше оправити,

прозор тавански гледа на сокак, над њим красна пупчаста стрејица, као глориолета, а он намести испод ње столицу, седне па чита, а овамо гледа у паузи ко сокаком пролази. Понајвише би читао дела о социјалним питањима, о источном питању, о великој Србији која се има саградити; био је ужасан српски шовениста; па онда читао би радо брошуре финансијске, особито о аустријским финансијама, о могућном државном банкротству. Кад би га каква цифра финансијска у брошири пакла, устао би па би се шетао по тавану тамо-амо, као мачак, прави таванородни син свога оца. Али је био поштен, мада жесток; слагао није никад, а то ће много рећи.

Доста то, од родбине сваки му је био више-мање особењак.

V

Чика Игња, кад му се што допало, имао је обичај на то рећи: „решпект”. Ако му се није допало, и онда „решпект”; ако се разљутио или подсмејавао, и онда „решпект”. Тај „решпект” залепио се за њега, и место Игње Огњана постаде Игња „Решпект”. Кад је синак Васа почео ићи у школу, њега деца назваше Васа „Решпект”, и тај до смрти остаде. Ја сам као дете нешто врло мало познавао чика-Игњу Решпекта. Умро је годину-две после мог оца; био сам онда још дете.

Кад ми је отац умро, тек сам наступио у шесту годину. Мог покојног оца никад нећу заборавити. Мати ми је пре умрла. Оцу ми је било преко седамдесет година. Уочи оног дана када ће умрети, уђем к њему по обичају унутра да му ноге чешкам. Он је у кревету лежао и најволео је да га ја прочешкам. А ја, чешкајући га, гледао бих му у очи хоће ли ми крајцару дати, јер увек сам крајцару или две за то добио.

Мој отац дозове ме к себи, до главе му станем, а он, сиромах, метне ми суву руку на главу и рече:

– Само ми је жао што не знам коме ћу тебе, сироче, оставити.

Те ми се речи ужљебиле у мозак, нити ћу их икад заборавити.

Отац заспи, уђе газдарица и изведе ме ван.

Ујутру пробудим се, чујем жубор, ларму; обуку ме, уведу ме у другу собу, а мој сиромах отац лежи мртав, већ и обучен. Гледим га: лице му се смеши, богзна какве је муке у том смешењу, на самрти, у ропцу, претрпео! Али то смешење никад нећу заборавити; чини ми се канда се на мене смешио. И то хладно смешење остаде ми, као сироти, вечита утеха. Кад су га упопавали, ишао сам и ја за сандуком, али право за сандуком, но нисам плакао, нисам осећао значај те смрти; то сам осетио доцније.

После упока одведу ме код чика-Игње и даду ми кафе с кифлом. Ја сам је слатко појео. Сутра сам тек осећао бољу, и то детињу. Одведоше ме тугору, у другу кућу; из наше куће разносили су све, што је ко хтео.

Колико се сећам, чика Игња био је жустар, окретан старац. Васа већ онда није био код куће, већ је био катана, „хусар”.

Па како постаде хусар?

Кажу овако:

Отац му је био престрог, Васа опет жив деран. За најмању ситнарију га тукао. Ако учитељ каже да није знао лекцију, а он удри по Васи; ако се игра, ако се туче с децом, опет туци по Васи. Кад се већ сазнало да га ма зашта туче, лукава деца ишла су оцу на тужбу, мада их није тукао. „Васа ме тукао”, то је доста, па Васа извуче фуру.

И то тукао би га страшно. Када се чика Игња разљути, он га узме обема рукама за уши и за главу, дигне га у висину,

па га пусти као јаје. Срећан Васа ако се онда може подићи и побећи. Онда побегне на таван, а тетка Сара, мати његова, одмах врата закључа да га отац не може гонити. Једаред у шкрипу побегне и попне се на грану на дуд; отац за њим, зове га доле, прети му – неће да сиђе; отац узме пушку, плаши га да ће га убити ако не сиђе – Васа не силази; мати га моли, отац га светује да сиђе – аја, неће! Напослетку, отац да матери реч да га неће тући, и на материну реч сиђе.

Мати га је увек бранила, али она не поживи дуго, умре. Сад настадоше по Васу тешка времена. Васа тера своје, а отац своје.

VI

Васа постаде већ повећи.

Васа се није рђаво учио, и рад је даље учити. Отац рад би га учити, али тако да иде у богословију, а после опет у калуђере, да постане владика, екселенција.

Треба знати да су Сентандрејци своје синове радо давали у калуђере, да постану владике, у солдате, да постану ђенерали; ако се то покида, онда за адвокате и трговце. Чика Игња страшно је мрзио адвокате. Увек би сину говорио: „Хоћеш ваљда да будеш адвокат? Од тог неће ништа бити! То су варалице! Има их као кусих паса.” Када је видео да се два пса кољу, рекао би: „Гле како алегирају.” Кад је питао Васу хоће ли у калуђере, да постане владика, он је казао да воли бити хусар него владика. И већ од дванаест година деран треба на што да се одважи, да не буде од њега клуподер. Али Васа неће да буде друго него Хусар. Ту чика-Игњи ни битка не помаже.

Док је мати живела, донде је још све добро ишло: Васа је имао заштите. Додуше, сирота мати јако га је мазила, што

строгом оцу није ишло у рачун. Мати му крадом додавала што за децу није, као новац, и научио се коцкати, па после и картати. Почео је од „фрише фире”, па ће доцније дотерати до „макау”.

Већ у детињству су му решиле судбу две крајности: претерана строгост очева и материно мажење. Измеђ њих ће сад као измеђ Сциле и Харибде бродити, но хоће ли добра пристаништа наћи, видећемо. Боље је да је отац мало попустљивији био, а мати оштрија.

После материне смрти отац је држао газдарицу, – а да шта ће? – а покрај газдарице једну малу девојчицу, Аницу, једно сироче, две године од Васе млађе.

Газдарица, Софија стара, није баш у вољи имала Васу, јер се у ћуди много са оцем слагала, па доказивала све, и због ње је много пута био Васа лупан. Аница, пак, држала је Васи страну, и увек му сваку опасност доказивала. Увек би плакала кад отац Васу туче. Искрена, добра душа!

Васа је у битке тако већ огуглао да је напослетку при-
мао их као свакидашњи хлебац.

Деца му се ругала: „решпект”. Био је врло куражан, па кад му ко то рече, а он јуриша на шегрте и ђаке, ма их колико било. У нужди и камењем се помагао. Већ издалека је на сокаку познао ко ће га задиркивати, па већ иде да га туче пре него што ће му викнути: „решпект”.

Тако једаред види издалека једног који му обично „решпект” подвикиваше. Васа је на сокаку, а отац му стоји код капијских врата, раскречио ноге, па пуши и гледи дерана. Васа види оца, приђе к њему па рече:

- Отац.
- Шта ћеш?
- Видиш оног онамо?
- Па онда?
- Па онда, туци ме најпре.

– Зашто?

– ’Оћу оног тамо да тучем, па водем напред бити бијен, јер ћеш ме и онако после тући.

– А зашто да га тучеш?

– Чућеш, викнуће ми: „решпект”.

Отац га ухвати за кики, продрма га и заошија унутра.

Васа, ако и јесте био несташан и много пута казну заслужио, ипак свет га је држао за много горег него што јесте. Држали га за најневаљалије дериште у вароши. Кад је који отац корео своје дете, увек би рекао: „Бићеш као Васа Решпектов.” Све неваљалство је у њему сабијено, тако су мислили, и никад неће бити добар, већ је рођен рђав. Родитељи су деци забрањивали с њиме дружити се; напоследку се и сама деца испред њега уклањала, да већ ни друштва ни друга није имао.

Нема више материнске руке, отац неутолим; ником се не може изјадиковати, јер никог нема; ништа му се не верује, ма најистинитије што рекао. Тако је био већ као дете презрен и сам себи остављен. Није чудо што је све гори дивљак бивао.

Само једина Аница имала је саучешћа. Она је плакала кад би он патио. Кад га газдарица глађу казни, она, сирота, откида од својих уста, или мало невидимке на страну метне са сиром резанаца, пите, меса, па му крадом у качару однесе, и ту, у једном већем бурету сакривен, Васа једе. Аница стоји код бурета, на једно уво слуша полуокренута вратима да не изненади газдарица, па опет гледи како Васа једе. Сваки залогај Васин чини јој се да га она прогутала кад види како Васа слатко једе. Када је крај, Васа се извуче из бурета, а Аница га детињски загрли и пољуби, па, заруменив се, с влажним очима из качаре истрчи.

Бог зна како осећање Аницу Васи веже!

И она је сироче, те како сироче. У гладној години, у оравској вармеђи, жупанији где се тако снажни словачки момци и девојке рађају, а жита није ни видети, јер су саме горе; у гладној години, кад ни кромпир није родио, људи и деца су од глади умирали. Спусти се од горе, реком Вагом, у Дунав једна лађа и доплови до Пеште. У тој су лађи пре-мрле од глади словачке породице. Ту су сад на баиру децу куповали и продавали. То јест, куповали су и продавали не онако баш као робље, као на пример у Африци, но сасвим по модерно-хришћанском начину. Словаци моле да се смилују на децу и да их узму „под своје”. Милосрдни људи узму их, који мушко који женско, па још родитељу даду по форинт-два „као бакшиш”. Тако је покојна тетка Сара баш онда у Пешти на вашару била, и видевши код дунавског баира како децу носе, смилује се и она и узме једно девојче од пет година, да за њ два форинта и однесе кући.

Чика Игња није се томе противио. Штавише, узео је као неку срећу, као аманет. Дете се звало Ханка, но после постаде Аница. То је ова наша Аница, добра душа.

VII

Васа је већ свршио код куће „славеносербске школе” и прву латинску. То је могао у Сентандреји изучити. Мразовића граматику знао је упрсте.

Но на страну све те школске књиге, Васа је најволео читати српске јуначке песме, из неких старих „собранија”. Што је год читао о јунацима, све је држао да се баш то тако збило, мада је на немогућност налчило. Како сече Арапе Краљевић Марко, јунаштво Страхињ-бана, – то Васа не би допустио да је могло бити друкчије. Те виле српских јунака, те су живеле и живе остале. Оне осијанске слике где

српски јунак, кад му је врућина, ишчупа с кореном читаву јелу из земље, па на коњу јездећи држи јелу у руци, а сунчани зраци кроз лишће на токе ;му падају, – то је све тако било, као год и оно кад се Марко буздованом у облаке хита.

У недељу или о „храму” тражи слепца да му пева јуначке песме, и онда би се тако заблејао у њега, и дао би му последњу крајцару. Онда би му се представљали џиновски ликови, и тек би презирао садашњи мекушан нараштај.

Но сад треба даље да иде у школу. Сад се тек зноји чика Игња шта ће с њиме. Ако га да у школу даље, могао би временом постати адвокат, а то је смрт за чика-Игњу. Неће у богословију, а неће ни докторију; па кад већ сад неће, утолико ће мање штети кад већ време томе дође. Није га рад за шегрта дати, јер има толико да као јединац, ма ништа не имао, може живети, и то од „грунта”. Предомисли се: даће га годину-две дана на пробу. Да га у Будим у латинске школе. Кад је већ опремљен отишао, нико није за њим жалио тако као Аница. Кад је чула да ће у Будим, једнако је плакала.

Васа је био у Будиму код једног имућног касапина на „косту и квартиру”. Чика Игња је хтео да је на добром месту, где неће гладовати, да Васа не може рећи: Не могу учити од глади.

Васа ништа не учи, већ се коцка и карта. После, опет, иде са касапским шегртима где волове туку, у „битонгу”, и каткад је и он помагао штрангу вући. Коме се ђаку касапски живот допадне, тај или неће више бити ђак, или је рђав ђак. Јако је пофалио чика Игња што је сина код касапина дао у „кост”. Боље да га је дао код свештеника, али овако од „владичества” нема ништа. Касапски је занат за ђаче јако примамљив. Има у себи тај занат нешто јуначко, швалересно. Па момци здрави, јаки, „феш”; кад опаше белу кецељу па сече месо, обнажене мишице му све играју па кад метне девојци у котарицу месо, она сва дркће од радости.

Васа је имао у родбини касапа, па се већ од детињства навикао на касапницу. Овде је сад господарев син већ касапски шегрт, и његов парњак, и овај га свуд води. Васа прве године добије „другу класу“ и мора школу „повторити“.

Кад то чује чика Игња, разљути се и закључи да га више у школу не да, но да га код куће задржи. Васин газда, касапин, намоли оца да га још за једну годину остави на проби. Отац се реши и на то.

Друге године Васа иде опет у ту исту школу, али не напредује. Не иде му у главу латински нипошто. Већ је момчић, па крадом иде са газдиним сином на „музику“. Зна већ добро играти. Газда има красну велику ћерку, образи да јој пукну. Васа, место да иде у школу, остане код куће па с фрајлом игра полку: он звижди, а фрајла пева. Газда га је здраво волео, био је жив деран. Газда је имао још једну, млађу ћерку, тако око десет година, па не би бранио да га да отац за касапа, могао би му бити зет, фајн момчић, а јединац.

Прође Васи и та година, школу опет није свршио.

Кад то чује чика Игња, разљути се; оде сам директору да запита за сина.

Носио је обично чакшире у чизмама и доламицу, али кад иде у Будим, то јест кад би се свечано обукао, онда панталоне, зелен, дугачак капут од „трајдрота“, и цилиндаршешир с широким ободом, доле узан, горе широк.

Кад дође директору, а овај исприча да његов син ништа не учи, да је увек у „битонзи“ где волове туку, и већ коље овце; но боље ће бити ако га на занат да. Чика Игња се упрепастио. Две грдине изгубити, две године трошити, па узалуд.

Доведе Васу кући, са великом натегом истуче га, јер се Васа већ отимао, и закључи да мора код куће остати и економ бити. Чика Игња је тај мах последњи пут Васу тукао.

Васа је донекле оца слушао, али кад одједаред реши се и каже оцу да би рад бити касапин. Отац неће да зна за то, и нападне на Васу да га туче. Васа се отме из шака и побегне, не зна се куда.

Свуд га траже, нема га. Отац жалостан, озлојеђен. Само је Аница знала за њега куд побеже, јер му је она још онај дан нешто хаљина додала.

VIII

Васа је побегао у Будим, управо своме газди, и јави му да је рад код њега остати као шегрт. Газда га драговољно прими, премда није допуштењем очиним, но он ће то, мисли се, код оца уредити.

Отац га свуд тражи; оде у Будим, нађе га код газде, зове га кући.

Васа се поплаши, но неће кући, већ побеже и сакри се у касапницу. Отац сад не зна где је. Газда моли оца да га код њега остави, но он се не да ни осолити, већ науми тражити, курентирати, сина. Оде у варошку кућу и ствар пријави, но узалуд. Онај исти дан газдин један момак, „понкнехт“, због неке кривње добије дванаест палица. То је момка јако осрамотило, ражали му се, па, не рекавши газди ни речи, оде у Пешту у „вербскоманду“ и врбује се за катану.

Још онај дан начује то Васа, и сутрадан оде и он у „вербскоманду“ да се врбује за хусара. Био је у шеснаестој години, и мера му је била таман као што треба. Приме га.

Отац, љутит, иде кући, заборавио је у „вербскоманди“ тражити га. Мислио је вратиће се доцније газди или ће кући доћи. Кад се чика Игња кући вратио, чека три-четири недеље, месеце чека, но Васе нема. Богзна где је већ Васа!